

Å GI FRED

EN Plass ved bordet

ETABLERING AV ET FREDSDEPARTEMENT I NORGE

EN STUDIE – FORKORTET VERSJON

Léa Dupouy,
Institut for økonomisk og sosial utvikling Paris 1- Panthéon Sorbonne
for WILPF-Bergen, September 2018

HARDANGER AKADEMIET
Nordisk senter for fred, utvikling og miljø

 WILPF Norge
INTERNASJONAL KVINNELIGA FOR FRED OG FRIHET - IKFF
BERGEN

Bilde 1 (til høyre): Erna Solbergs regjering i statsråd ved Det kongelige slott 16. oktober 2013. Til høyre HM Kong Harald V med statsminister Solberg på høyre side, til venstre HKH Kronprins Haakon. (Foto: Cornelius Poppe / NTBscanpix)

Bilde 2 (til venstre): En liten jente som deltar i 1. Mai-toget 2018 i Bergen med Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (WILPF-Bergen). Hun holder en plakat påskrevet "Kven blir Noregs fyrste fredsminister?"

Sammendrag

Denne studien handler om viktigheten av å etablere et fredsdepartement i Norge. Studien har syv deler, hvor hver del viser ulike problemstillinger et fredsdepartement vil stå overfor, og hvordan departementet møter disse utfordringene. I denne forkortede versjonen er kun innledningen og konklusjonen oversatt, de syv hovedpunktene vil bli oversatt i neste versjon. Hovedoppgaven til et norsk fredsdepartement er å hjelpe med å løse konflikter og håndtere traumer gjennom dialog, empati, ikkevold og kreativitet. Departementets arbeidsoppgaver vil kunne utvides til å omhandle utvikling og sosial rettferdighet. Forslagene gitt i denne studien er påvirket av det pågående arbeidet med å fremme departementer og infrastrukturer for fred som Global Alliance for Ministries and Infrastructures for Peace (GAMIP) har initiert. I så henseende vil denne studien kunne være relevant for mange andre stater.

Metode

Denne studien følger WILPF-Bergens pågående arbeid med etableringen av et fredsdepartement i Norge. Den har blitt skrevet av en fransk student i krisehåndtering ved Institutt for økonomiske og sosiale utviklingsstudier (Universitetet i Paris 1 Panthéon-Sorbonne) med masterkurs i freds- og konfliktløsningstudier (Senter for fredsstudier – Universitet i Tromsø). Hun gjennomførte en tre måneders praksis ved Bergensgruppen av WILPF-Norge. Fra juni til september 2018 ble hun veiledet på frivillig basis av Susanne Urban, styremedlem for WILPF-Bergen. Tilnærmingen i denne studien er samfunnsvitenskapelig og ikke med ekspertise fra politiske fag spesialisert på å utforme departementer. Arbeidet er utført på engelsk av en ikke-norsktalende, for å lette samarbeidet med internasjonale initiativ til fredsdepartementer, og senere oversatt til norsk i en forkortet versjon. Studien baserer seg på nettbasert research, intervjuer og bidrag fra WILPFs medlemmer. Dette arbeidet er ikke en analyse, men mer en presentasjon av hvordan et norsk fredsdepartement kan struktureres for å plassere fred og sikkerhet i sentrum av hva politikk bør for: å drive en stat i befolkningens navn og ivareta folkets interesser – med gode rutiner for fred.

En stor takk til Susanne Urban for hennes dyrebare tid og bidrag med oppfølgingen, til Elisabeth Kristiansen for grovoversettelsen av kortversjonen og til Maria Sol Urban Rabbe for språkvask av den engelske versjonen, den norske kortversjonen og den endelige norske versjonen av den komplette studien.

INNLEDNING

"Norge mangler gode rutiner for å gå til krig" sto det på lederplass i Bergens Tidende etter utgivelsen av en statlig evaluering av den norske deltakelsen i bombingene av Libya i 2011¹. Rapporten viste at beslutningen om å sende norske jagerfly ble tatt uten å konsultere verken en samlet norsk regjering eller Stortinget. Dette eksemplet viser at det er innprentet i folks tankesett at krig er det opplagte svaret på vold og konflikter, spesielt i samfunn med en økonomi basert på våpenproduksjon og -salg. Problemstillingen settes da til å finne "en god rutine for å gå til krig". Men hvorfor finner vi ikke en "god rutine" for å gå til fred? I 2018 flyktet 68,5 millioner mennesker fra krig eller forfølgelse over hele verden: 6,3 millioner syrere, 2,6 millioner afghanere og 2,4 millioner fra Sør-Sudan².

Kulturell, direkte og strukturell vold

Johan Galtung³, professor i fredsstudier, dr. h.c. mult., ansett som grunnlegger av denne fagdisiplinen, har definert at vold kan være kulturell, direkte og strukturell. Volden er kulturell når "aspekter av kultur" som religioner, ideologier, språk, kunst og naturvitenskap brukes til å rettferdiggjøre eller legitimere direkte og strukturell vold.⁴ Den islamske staten i Syria dreper og torturerer i religionens navn. Mens strukturell vold er en prosess med oppturer og nedturer, er kulturell vold uforanderlig; den er en "tilstand". Vold er direkte når den "fører til dødsfall" som mord og / eller lemlestelse. Volden kan også være direkte når det forekommer "unødvendige fornærmelser mot grunnleggende menneskelige behov, (...) liv" som beleiringer, sanksjoner, fremmedgjøring eller undertrykkelse.⁵ I Syria estimerer den humanitære organisasjonen på vegne av det syriske folket antall dødsfall til over 500 000⁶ – i tillegg til menneskerettighetsbrudd, det syriske regimets harde undertrykkelse og at folket blir tvunget til å flykte fra sitt eget land. Direkte vold er en "hendelse (som har) sine røtter i kulturell og strukturell vold", og forsterker dem.⁷ Vold er strukturell når utnyttelse er

¹Bergens Tidende (2018): "Telefonkrigen", <https://www.bt.no/btmeninger/leder/i/1k9RMJ/Telefonkrigen> (lastet ned 14.09.2018)

² Beaumont P. (2018): "Record 68,5 million people fleeing war or persecution worldwide", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/global-development/2018/jun/19/record-68-million-people-flee-war-persecution-un> (nedlastet 09.14.2018)

³ Johan Galtung ble født i 1930 i Oslo og er en norsk sosiolog, matematiker, og den viktigste grunnleggeren av freds- og konfliktstudier som disiplin. Han var også hovedgrunnleggeren av Fredsforskningsinstituttet Oslo (PRIO) i 1959, etablerte *Journal of Peace Research* i 1964 og Transcend-nettverket for fred, utvikling og miljø. Han er utnevnt til professor i fredsstudier ved universiteter over hele verden, har mottatt mange utmerkelse, over et dusin æresdoktorater og professorater, har mediert i 150 konflikter og er forfatter eller medforfatter av mer enn 1600 artikler og over 160 bøker om fred og relaterte problemstillinger.

⁴ Ibid.

⁵ Galtung J. (1990): "Cultural violence", *Journal of Peace Research*, Vol. 27, No. 3. (Aug., 1990), pp. 291-305., Sage Publications, Ltd., <http://links.jstor.org/sici?sici=0022-3433%28199008%2927%3A3%3C291%3ACV%3E2.0.CO%3B2-6> (lastet ned 08.14.2018)

⁶ IAMSRYRIA: Total death count due to conflict: 500.000+, <http://www.iam Syria.org/death-tolls.html> (lastet ned 09.13.2018)

⁷ Hathaway W. T. (2013): "Varieties of Violence: Structural, Cultural and Direct", Transcend media service: Conflict resolution - mediation, <https://www.transcend.org/tms/2013/10/varieties-of-violence-structural-cultural-and-direct/> (lastet ned 15.08.2018)

"midtpunktet" av systemet.⁸ Dette innebærer at "topdogs" i strukturen mottar mer enn de andre, "underdogsene", når det kommer til grunnleggende behov. Denne strukturelle volden kan føre til død for de vanskeligstilte underdogsene, eller til deres "uønskede tilstand av elendighet", inkludert underernæring og sykdom. I Syria møter den vanskeligstilte sivilbefolkningen volden fra det syriske regimet, men også de andre væpnede gruppene, uten å kunne forsvare seg. Som sagt styrker den direkte volden strukturell og kulturell vold, og motsatt utløser den kulturelle og strukturelle volden den direkte. Det er en "ond sirkel som nå truer med å ødelegge livet på jorden".⁹

Gitt definisjonene av vold er det viktig å forstå at en freds-tilstand ikke bare er fraværet av direkte vold, men også fraværet av strukturell vold, det vi kan referere til som sosial rettferdighet og en egalitær fordeling av makt og ressurser.¹⁰ Når regimet og andre væpnede grupper legger ned sine våpen, og autoritarismen og totalitarismen til det politiske regime i Syria kollapse, vil den syriske befolkningen ha en sjanse til å gå i fred.

Den globale alliansen for departementer og infrastrukturer for fred

I 1945 ble De forente nasjoner (FN) opprettet og gitt ansvaret for å opprettholde fred og sikkerhet over hele verden.¹¹ Seksti år senere, i 2005, ble Global Alliance for Ministries and Infrastructures for Peace (GAMIP) dannet med ideen om å etablere nasjonale departementer og avdelinger for fred, lokale, regionale og nasjonale fredsråd, fredsakademier og annen effektiv infrastruktur for fred for å styrke FN's oppdrag. GAMIP er et verdensomspennende felleskap med sivile samfunnskampanjer, organisasjoner og engasjerte borgere, i tillegg til valgte og utnevnte regjeringstjenestilsatte fra over 50 land. Disse er overbevist om at samarbeidet mellom regjeringer og det sivile samfunn som arbeider for å etablere nasjonale departementer og avdelinger for fred og annen effektiv infrastruktur for fred, bidrar til å utvikle en fredskultur.¹²

Fredskultur

Begrepet "fredskultur" ble definert av De forente nasjoners generalforsamling i 1998, etter et forslag fra FN's utdannings-, vitenskaps- og kulturorganisasjon (UNESCO). Det består av verdier, holdninger og atferd som avviser vold og forsøke å hindre konflikter ved å ta opp konflikters grunnårsaker med sikte på å løse problemer gjennom dialog og forhandling mellom enkeltpersoner, grupper og nasjoner (resolusjon A / 52/13).¹³ I 1999 vedtok

⁸ Galtung J. (1990): "Cultural violence", *Journal of Peace Research*, Vol. 27, No. 3. (Aug., 1990), pp. 291-305., Sage Publications, Ltd., <http://links.jstor.org/sici?sici=0022-3433%28199008%2927%3A3%3C291%3ACV%3E2.0.CO%3B2-6> (lastet ned 14.08.2018)

⁹ Ibid.

¹⁰ Galtung J. (1969): "Violence, Peace and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3 (1969), pp. 167-191, Sage Publications, Ltd., <http://www.jstor.org/stable/422690> (lastet ned 15.08.2018)

¹¹ United Nations, Documents, Charter, Chapter I: Purposes and principles, Article 1, <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html> (lastet ned 12.09.2018)

¹² The Global Alliances for Ministries and Infrastructures for Peace (GAMIP), <http://www.gamip.org>

¹³ Culture of Peace Co-ordination of the Bureau of Strategic Planning United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (2002): "UNESCO-mainstreaming, the culture of peace", UNESCO, <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001263/126398e.pdf> (lastet ned 03.09.2018)

generalforsamlingen erklæringen og handlingsprogrammet for fredskultur (resolusjon A / 53/243) som oppfordret regjeringer, det sivile samfunn, media, foreldre, lærere, politikere, forskere, kunstnere, frivillige organisasjoner og FN-systemet å ta ansvar for å:

- Fremme en fredskultur gjennom utdanning
- Fremme bærekraftig økonomisk og økonomisk og sosial utvikling
- Fremme respekt for alle menneskerettigheter
- Sikre likestilling mellom kvinner og menn
- Fremme demokratisk deltakelse
- Fremme forståelse, toleranse og solidaritet
- Støtte deltakende kommunikasjon og fri flyt av informasjon og kunnskap
- Fremme internasjonal fred og sikkerhet.

Siden 1990-tallet har konseptet mobilisert det internasjonale samfunnet blant annet ved gjennomføringen av UNESCO-prosjektet "For en fredskultur" (1996-2001), proklamasjonen av 2000 som det internasjonale år for fredskultur og proklamasjon av tiåret 2001-2010 som internasjonalt tiår for fredskultur og ikkevold for verdens barn.

Infrastruktur for fred - noen eksempler

Over hele verden finner vi eksempler på fredsdepartementer og andre institusjoner for fredsbygging i statssystemer. Infrastrukturene for fred som nasjonale departementer og avdelinger for fred, lokale, regionale og nasjonale fredsråd er for det meste utviklet i krigsherjede land og land som er berørt av væpnet vold.¹⁴ I Nepal ble Freds- og gjenoppbyggingsdepartementet opprettet i 2007 etter at den omfattende fredsprotokollen mellom Nepals regjering og Nepals kommunistparti ble underskrevet for å iverksette fredsavtalen.¹⁵ I Costa Rica ble Justisdepartementet utvidet til et Departement for justis og fred i 2009 for å arbeide for en reduksjon av vold- og kriminalitet i landet.¹⁶ Departementet oppsto etter en økning av ungdomsforbrytelser, og er ansvarlig for å fremme en fredskultur og forebygge vold. Vi finner andre eksempler på fredsinfrastruktur i Afghanistan, hvor samfunnsutviklingsrådene er demokratisk valgt på lokalt nivå og jobber med blant annet konfliktløsning og fredsbygging¹⁷. I Kenya ble et Nasjonalt styringskomité for fredsbygging og konflikthåndtering etablert i 2001 for å utvikle en nasjonal politikk for fredsbygging og konflikthåndtering.¹⁸ En rådgiver med samme rang som et regjeringsmedlem kan også representere fredsinfrastrukturer. I Filippinene ble Fredskommisærens kontor etablert under

¹⁴ Se Infrastructures for Peace, <https://www.peaceportal.org/web/i4p/home> (lastet ned 13.09.2018)

¹⁵ Se Government of Nepal - Ministry of Peace and reconstruction website: <http://www.peace.gov.np/en/index.php?pageid=182> (lastet ned 13/07/2018)

¹⁶ Susie Shutts (2009): "Costa Rica Creates Department of Peace", Yes! magazine <http://www.yesmagazine.org/peace-justice/costa-rica-creates-department-of-peace> (lastet ned 13/07/2018)

¹⁷ Infrastructure for Peace, Afghanistan, <https://www.peaceportal.org/web/i4p/afghanistan> (lastet ned 13.09.2018)x

¹⁸ Infrastructures for Peace, Kenya, <https://www.peaceportal.org/web/i4p/kenya> (lastet ned 13.09.2018)

presidentens kontor for å gi råd til presidenten om oppfølging av den omfattende fredsprosessen mellom regjeringen og opprørskrefter.¹⁹ I Storbritannia er Jeremy Corbyn (Labour), lederen for opposisjonen og skyggeregjeringen,²⁰ og i 2016 utnevnte han en skyggeminister for fred og nedrustning.²¹ Stillingen er ikke en utpreget infrastruktur for fred, men et fornuftig eksempel på introduisering av fredsbygging i politikken. Skyggeministeren for fred og nedrustning har blitt utnevnt i skyggedepartementet for forsvar for å bidra med partiets «fredsdoktrin», et alternativ til militæret, og for å granske regjeringens (Conservative) forsvarspolitik.

En infrastruktur for fred i Norge

Formålet med denne studien er ikke å studere i detalj alle eksisterende tiltak og fredsinstitusjoner over hele verden, men heller å finne frem til 'noe' vi kan etablere i Norge. Som sagt tidligere er de fleste eksemplene på fredsinfrastruktur tilstede i land som er rammet av voldelige konflikter. For det meste inkluderer disse eksemplene tradisjon og urfolksaspekter i deres politikk. Slike infrastrukturer er vanligvis administrert av myndigheter, sivilsamfunn og samfunnsinstitusjoner.²² I de vestlige landene har forsøk på å institusjonalisere fred i departementer, statsavdelinger eller ministerstillinger blitt gjort i for eksempel USA, Canada og Storbritannia, men ingen har lyktes ennå. For å spisse studien har vi besluttet å sammenligne Norges situasjon med initiativer for å institusjonalisere fredsbygging i andre vestlige land, fordi landene har lignende kultur når det kommer til statssystem: de bygger på representasjon, er byråkratiske og moderne. I tillegg kommer alle initiativer fra det sivile samfunn som ber om en fredsinstusjon. I Norge dukket de første forsøkene og påvirkningskampanjene om å institusjonalisere fredsbygging i politikken opp på sekstitallet. Professorene Johan Galtung og Anders Bratholm²³ (1920-2010) foreslo å sette opp en rådgiver for fred ved statsministerens kontor. I 1967 uttalte biskopen Hallvard Rieber at Norge skulle etablere et fredsdepartement.²⁴ På den tiden var de norske politikerne ikke tilbøyelige til et slikt forslag, siden de trodde at de ikke trengte noen fredsrådgiver i regjeringen, og ideen ble lagt bort. Senere kom forsøk fra det sivile samfunn som i 1983 og 2007-2010 med den norske seksjonen av Internasjonal kvinneliga for fred og frihet

¹⁹ Infrastructures for Peace, Philippines, <https://www.peaceportal.org/web/i4p/the-philippines> (lastet ned 13.09.2018)

²⁰ I Storbritannia er skyggeregjeringen et viktig aspekt av statsformen. Skygge-kabinetet eller – regjeringen består av en gruppe talspersoner for opposisjonen, ledet av opposisjonslederen. Skyggeregjeringen danner en alternativ regjering, hvor hvert medlem speiler en minister i den egentlige regjeringen. Skyggeregjeringen har ansvaret for å granske politikken regjeringen fører, og utarbeide alternativ politikk.

²¹ James Tapsfield (2016): “Well THAT’S a relief! Jeremy Corbyn HAS appointed a 'minister for peace' with a brief to end 'violence and conflict' around the world”, Mail online <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3914136/EXC-S-relief-Jeremy-Corbyn-appointed-minister-peace-brief-end-violence-conflict-world.html> (lastet ned 13/07/2018)

²² Hans J. Giessman (Berghof Foundation) (2016): “Embedded Peace Infrastructures for Peace: Approaches and Lessons Learned”, [https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Other_Resources/UNDP_21768 - Doc 1 - Embedded Peace 2016.pdf](https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Other_Resources/UNDP_21768_-_Doc_1_-_Embedded_Peace_2016.pdf) (lastet ned 25/07/2018)

²³ Norsk professor og jusekspert som var en tydelig stemme som forsvarte rettighetene til svake og underprivilegerte grupper i den norske ordskiftet.

²⁴ Rieber H., *Harmar Arbeiderblad*, 4 Februar, 1967.

(WILPF)²⁵ i samarbeid med Fredslaget.²⁶ På den tiden hadde initiativet ikke nok ressurser til å nå målet om å etablere et fredsdepartement. I august 2016 ble ideen om å etablere et fredsdepartement relansert under Arendalsuka, den største politiske samlingen i Norge. Ideen fikk stor oppmerksomhet og positiv mottakelse, hovedsakelig blant kvinner og unge. Etter Arendalsuka jobbet lederen av WILPF-Norge, Margrethe Tingstad²⁷, sammen med Ingeborg Breines²⁸ på et dokument om et fredsdepartement for Norge.²⁹ De presenterte sine forslag under WILPF-Norges årsmøte i 2017. I tillegg har spesielt WILPF sin gruppe i Bergen³⁰ siden 2015 arbeidet med ulike tiltak med sikte på etablering av et fredsdepartement i Norge. Dette prosjektet begynte med "pop-up fredsdepartement" for å informere befolkningen og fremme etableringen av et fredsdepartement i Norge. Senere innledet organisasjonen kontakt med politikere for å snakke om etableringen av et slikt departement i Norge. I april 2018 møtte WILPF-Norge Utenriksdepartementets Seksjon for fred og forsoning.³¹ Under dette møtet oppfordret WILPF Norge seksjonen til å gjennomføre en utredning om etablering av et fredsdepartement.

Å plassere fredsbygging i sentrum av politiske beslutningsprosesser

I norsk politikk er departementet det organisatoriske hovedkvarteret til staten eller den offentlige forvaltningen og en sentral del av administrasjonen.³² Departementene er ansvarlige for utarbeidelsen av statsbudsjettet, nasjonalbudsjettet og lovforslag, og er også ansvarlige for å implementere parlamentets (Stortingets) budsjett og lovgivende beslutninger. Statsministeren er personen som utformer, oppretter og slår sammen departementer, avhengig av regjeringens politiske prioriteringer. I dag (2018) er Norges sentrale administrasjon delt inn i 16 departementer, inkludert statsministerens kontor. Departementene er hierarkisk strukturert med det politiske nivået representert av ministeren øverst og statssekretæren som ledende politiske rådgiver i hvert statsråd, utenriksrådet og finansrådet. På administrativt nivå finner vi avdelingsrådene med embedsmenn ledet av en ekspedisjonssjef med ansvar for å sende ut, behandle brev og offisielle skriv fra departementet, etterfulgt av avdelingsdirektører og spesialrådgivere. Denne måten å organisere en stat på, med departementer, er en "klassisk oppskrift for statssystemet", bestemt av de grunnleggende behovene og **bekymringene** en

²⁵ Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, <http://www.ikff.no>

²⁶ Fredslaget er en organisasjon som arbeider for å fremme fred, kultur og nedrustning. <https://fredslaget.no>

²⁷ Rådgiver for Advisor for the Norsk institutt for naturforskning (NINA) ved den Europeiske Union (EU).

²⁸ Co-President ved Det internasjonale fredsbyrå (IPB), seniorrådgiver ved "The Permanent Secretariat of the World Summit of Nobel Peace Laureates" og direktør for UNESCO Women and the Culture of Peace Program.

²⁹ Internasjonal Kvinneliga for Fred & Frihet, "Hva gjør vi?", Fredsdepartement, <http://www.ikff.no/fredsdepartement/> (lastet ned 12.09.2018)

³⁰ Internasjonal Kvinneliga for Fred & Frihet, Avdelinger, Bergen, <http://www.ikff.no/bergen/> (lastet ned 12.09.2018)

³¹ Seksjon for fred og forsoning ved det norske Utenriksdepartementet er dedikert til arbeid med forsoning og konfliktløsning, denne avdelingen er ansvarlig for rollen Norge spiller som fasilitator og mediator mellom ulike parter i konflikter utenlands.

³² Hansen T. (2018): "departement", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/departement> (lastet ned 12.09.2018)

befolkning har.³³ I denne studien forsvarer vi ideen om at Norge trenger et fredsdepartement med egen talsperson i statsrådet³⁴, eget budsjett, egne fredsbyggingsprosjekter i Norge så vel som utenlands, som samarbeider med andre departementer for å spre fred og konfliktløsningsmetoder blant norske politikere samt å støtte sivilsamfunnsinitiativene i fredsbygging. Departementet vil være ansvarlig for å styrke FNs oppdrag å opprettholde fred og sikkerhet. Det er viktig å forstå at her er fred og sikkerhet definert som bærekraftig fred og bærekraftig sikkerhet. Ordet bærekraftig innebærer at fred og sikkerhet må opprettholdes på en bærekraftig måte, slik at de nåværende generasjonenes behov blir møtt uten å kompromittere de kommende generasjoners behov.³⁵ I 2000 vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 1325 (S / RES / 1325)³⁶ om kvinner, fred og sikkerhet, den første resolusjonen som respekterer kvinners rettigheter og verdighet under konflikter og støtter deres deltagelse i fredsforhandlinger og gjenoppbygging etter konflikter. I 2015 vedtok FNs medlemsland "2030 agendaen" for bærekraftig utvikling og 17 bærekraftige utviklingsmål (SDG).³⁷ I løpet av femten år vil landene jobbe hardt for å nå disse målene. De vil sammen prøve å "utrydde alle former for fattigdom, bekjempe ulikhet og takle klimaendringene, samtidig som man sikrer at ingen blir etterlatt". Det sekstende målet "Fred, rettferdighet og sterke institusjoner" fokuserer på å få en slutt på vold og beskytte individuelle rettigheter. I 2016 anerkjente De forente nasjoner nødvendigheten av å opprettholde fred. I reformen av FNs fredsarkitektur³⁸ fulgte organisasjonen råd fra en gruppe eksperter som understreker at fred skal "forstås som et mål og en prosess for å bygge en felles visjon om et samfunn, og sørge for at behovene til alle delene av befolkningen blir tatt i betraktning (...) og understreke at opprettholdelse av fred er en felles oppgave og ansvar som må oppfylles av regjeringen og alle andre nasjonale interessenter "(A / RES / 70/262 og S / RES / 2282).

³³ Intervju med Johan Galtung under the Fredssymposiet i Jondal, 27. juli 2018.

³⁴ Statsråd holdes hver fredag på Slottet i Oslo (se bildet på forsiden). Statsrådet samles for å diskutere saker av stor viktighet, beslutninger som må tas med kongelig resolusjon. Slike saker kan være utnevnelsen av ledende stillinger i det offentlige, samt lovendringer, rapporter til Stortinget og andre saker hvor Kongen i statsråd må godkjenne beslutninger.

³⁵ Se den norske Grunnloven, artikkel 112, <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/english/constitutionenglish.pdf> og World Commission on Environment and Development (1987): "Our common future", <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (lastet ned 04.09.2018)

³⁶ ³⁶ United Nations Security Council (2000): "Resolution 1325" on women and peace and security, <http://www.un-documents.net/sr1325.htm> (lastet ned 18.09.2018)

³⁷ Se United Nations, Sustainable Development Goals, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> (lastet ned 14.09.2018)

³⁸ FNs fredsarkitektur representerer FNs fredsbyggende kommisjon, FNs fredsbyggende fond og FNs fredsbyggende kontor. Disse tre organene ble opprettet i 2005 og 2006, for å styrke FN-systemets innsats for å hjelpe land å skape bærekraftig og varig fred (<https://www.peaceportal.org/web/together-for-a-better-peace/un-peacebuilding-architecture>)

FNs bærekraftsmål³⁹.

Bærekraftig sikkerhet

Å opprettholde sikkerhet er også en felles oppgave og ansvar som må oppfylles av regjeringen og alle andre aktører på nasjonalt nivå. Begrepet bærekraftig sikkerhet kritiserer den nåværende tilnærmingen til sikkerhet som bygger på premisset om at "usikkerhet kan kontrolleres gjennom militærstyrke eller balanse mellom maktpolitikk og tilbakeholdenhet, og dermed opprettholde status quo."⁴⁰ Konseptet om bærekraftig sikkerhet ble teoretisert i 2006 av Chris Abbott, Paul Rogers og John Sloboda i rapporten *Global Responses to Global Threats*, og utgjør i dag et forskningsprogram ved British Oxford Research Group.⁴¹ Den nye tilnærmingen til bærekraftig sikkerhet er at man må jobbe for å løse årsakene til usikkerhet gjennom å forstå integrerte sikkerhetstrender og å utvikle forebyggende tiltak. Siden den dramatiske hendelsen 11. september 2001 har vestlige ledere fokusert på internasjonal terrorisme som den "største trusselen mot verdenssikkerhet", men begrepet bærekraftig sikkerhet fokuserer på at usikkerhet blir skapt av "fire sammenhengende, langsiktige drivkrefter" som:

- **Klimaendringer:** "De ekstreme miljøendringene som medfører tap av infrastruktur, ressursknapphet og masseforflytning av mennesker, og som fører til sivil uro, vold mellom medlemmer av et samfunn og internasjonal ustabilitet"

- **Konkurranse om ressurser:** "Konkurransen om stadig færre ressurser; særlig mat, vann og energi"

- **Marginalisering av "majoritetsverdenen":** "de økende sosioøkonomiske forskjellene (både innenfor og mellom land) og den politiske, økonomiske og sosiale marginaliseringen av det store flertallet av verdens befolkning"

³⁹ FN's bærekraftsmål: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> (lastet ned 14.09.2018)

⁴⁰ Abbott C.: "Sustainable security", <http://www.chrisabbott.info/sustainable-security.html> (lastet ned 12.09.2018)

⁴¹ Oxford Research Group: Sustainable Security Programme, <https://www.oxfordresearchgroup.org.uk/Pages/Category/sustainable-security> (lastet ned 12.09.2018)

- **Global militarisering:** "Den økte bruken av militærstyrke som et gyldig instrument for utenrikspolitikk og videre spredning av militære teknologier (herunder masseødeleggelsesvåpen)"

Gode rutiner for å gå til fred

Vi tenker at det norske ansvaret for å opprettholde fred og sikkerhet på eget territorium og globalt burde ligge hos et fredsdepartement. I hvilken grad vil etableringen av et slikt departement være en effektiv metode for å opprettholde fred og sikkerhet?

Vi vil gjennom denne studien se at et norsk fredsdepartement kan være ansvarlig for mange oppgaver knyttet til fred og sikkerhet uten overlapping med andre departementers oppgaver. Studien er delt inn i syv deler som representerer de syv oppdragene vi ser for oss et norsk fredsdepartement skal påta seg: å redusere vold (I), forsoning⁴² (II), forebygge hat (III), beskytte sivile, bygge bærekraftig fred (V), skape sosiale og økonomiske utfall (VI), spre fredsbygging internasjonalt (VII).

Anm. Oversetter: Disse syv punktene gjør Léa Dupouy rede for i den lange versjonen av studien. Frem til hele studien blir oversatt til norsk henviser vi til den engelske versjonen, hvor oppgavene til et Fredsdepartement blir beskrevet grundig.

I. REDUSERE VOLD

- A. Distargeting og våpenkontroll
- B. Alternativ konfliktløsning: Transcend-metoden

II. LØSE OPP TRAUMAER; FORSONING

- A. Forsoning og empati for alle
- B. Forsoningsjustis

III. FORHINDRE/ FOREBYGGE HAT

- A. Tidlig varslingsystem
- B. Tilrettelegging for dialog

IV. BESKYTTE SIVILE

- A. Sivilt fredskorps
- B. Defensivt forsvar

V. Å BYGGE BÆREKRAFTIG FRED

- A. Fredsopplæring
- B. Fredsforskning

VI. SKAPE SOSIALE OG ØKONOMISKE RESULTATER

- A. Fredsutbytte (Peace Dividend)
- B. Økonomisk vekst og jobbskaping

VII. UTVIKLE FREDSBYGGING INTERNASJONALT

- A. Eksport av modeller for fredsbygging
- B. Konfliktmeglning i utlandet

⁴² Anm. Oversetter: På engelsk bruker Johan Galtung begrepet (re)conciling traumas, som viser at traumer først må

KONKLUSJON

Listen over oppgaver som i denne studien tillegges et fredsdepartement er ikke uttømmende.

For å fremme fred og sikkerhet nasjonalt og globalt henstiller vi til den norske regjeringen å opprette et fredsdepartement. Vi har foreslått at et slikt departement skal arbeide med å redusere vold (I), forsone / løse(opp) traumer (II), forebygge hat (III), beskytte sivile (IV), bygge bærekraftig fred (V), skape sosiale og økonomiske resultater (VI), og spre kunnskap om fredsbygging internasjonalt (VII). Arbeidet for fred og sikkerhet med utgangspunkt i et departement vil ha som mål å etablere sosial rettferdighet, likeverd og forståelse i befolkningen gjennom dialog, empati, ikkevold og kreativitet.

Da Norge ble det første landet i verden til å etablere et miljøverndepartement, trodde noen miljøorganisasjoner at de ville bli overflødige, fordi departementet ble ansett som den eneste instansen som var i stand til og ansvarlig for miljøvern.⁴³ Risikoen for å etablere et norsk fredsdepartement vil være at befolkningen kan tro at et slikt departement vil ha monopol på fredsbygging, og at det ikke vil være behov for andre fredsbyggende tiltak. En annen risiko ville være at fredsarbeid vil foregå løsrevet fra folks virkelighet og behov. I dette tilfellet ville ikke fredsdepartements politikk levere i forhold til bekymringene på grasrota. I så henseende vil det være viktig for det nye departementet å arbeide i forhold til sin egen målsetning, men at det også støtter og samarbeider med sivilsamfunnet, de andre departementene og statlige organisasjoner (nasjonalt og internasjonalt). Først og fremst vil departementet arbeide for å løse konflikter og skape forsoning gjennom egne prosjekter og med eget budsjett. Departementet vil blant annet utarbeide og legge fram alternativer til militære tilnærminger til konflikter. For det andre vil departementet støtte de ulike tiltakene som sivilsamfunnet engasjerer seg i når det gjelder fredsbygging og konfliktløsning. For det tredje vil departementet samarbeide med de andre departementene og regjeringsorganisasjonene for å bygge fredskultur og fredspolitikken ved å spre fredsbygging og ikke-voldelige konfliktløsningsmetoder inn i politikernes praksis og beslutningsprosesser.

Vi anbefaler videre at Norges regjering informerer befolkningen gjennom media om opprettelsen av et slikt departement, dets myndighet og dets rolle som økonomisk ansvarlig samarbeidspartner og aktør i fredsbygging. Departementets politikk må kommuniseres til befolkningen for å unngå gjensidige misforståelser når det gjelder sivilsamfunnets fortsatte mobilisering for å bygge fred.

Den globale alliansen for departementer og infrastrukturer for fred (Global Alliance for Ministries and Infrastructures for peace, GAMIP) har fremmet en resolusjon i FNs generalforsamling som oppmuntrer til etablering av fredsdirktorater og -departementer i FNs medlemsland.⁴⁴ GAMIP anmoder om å etablere den «manglende infrastrukturen på alle

⁴³ Intervju med Johan Galtung under Jondal Fredssymposiet i Jondal, 27. Juli 2018

⁴⁴ GAMIP (2007): "United Nations Resolution on 'Departments and Ministries of Peace' Project revised May 23, 2007", <http://www.gamip.org/images/UN%20resolution/UN%20RESOLUTION%20ON%20DEPARTMENT%20S.pdf> (lastet ned 19.09.2018)

nivåer av menneskelig eksistens» som er nødvendig for å støtte FNs mandat for å opprettholde fred og sikkerhet. Organisasjonen baserer sin argumentasjon på FNs resolusjon om folks fredsrett (A / RES / 39/11)⁴⁵ og FNs erklæring og handlingsprogram for fredskultur (resolusjon A / 53/243) som sier at etableringen og utvikling av fredsinstitusjoner/ -direktorater og fredsdepartementer globalt vil bidra til å fremme respekten for en slik rett, og til å fremme en fredskultur og ikkevold. GAMIP anmoder sammenslutninger av velinformerte ikke-statlige organisasjoner om å henvende seg til FN for å bidra med kompetanse og starte diskusjonen om etablering av departementer og ministerier for fred.

Vil Norge slutte seg til bevegelsen?

⁴⁵ UN General Assembly, <http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r011.htm> (lastet ned 19.09.2018)